

Dějiny českého a československého práva

Ladislav Vojáček

Ústavní vývoj 1945 – 1989

Příprava a přijetí Košického vládního programu

- první přímý kontakt: E. Beneš v Moskvě (prosinec 1943)
- vlastní jednání: březen 1945 v Moskvě
- vyhlášení vládního programu: vláda Národní fronty Čechů a Slováků v Košicích (duben 1945)

Košický vládní program

1. význam SSSR při osvobození
+ vláda **Národní fronty Čechů a Slováků**
2. další postup ve válce
3. armáda
4. zahraniční politika
5. vnitřní politika (zejména národní výbory)
6. **vztahy obou státních národů**
+ slovenské orgány
7. Podkarpatská Rus
8. odsun Němců a Maďarů
9. **potrestání válečných provinilců, ...**
- 10.-13. **hospodářské otázky**
14. sociální politika
15. školství a kultura
16. proklamativní závěr

Národní fronta Čechů a Slováků (1)

- V českých zemích:
 - Komunistická strana Československa
 - Sociálně demokratická strana
 - Národně socialistická strana
 - Lidová strana

Národní fronta Čechů a Slováků (2)

- Na Slovensku:
 - Demokratická strana
 - Komunistická strana Slovenska
 - Strana práce (1946)
 - Strana slobody (1946)

Hlavní úkoly PNS

- plnit funkce NS podle ústavy z roku 1920, zejm. zákonodárnou
- potvrdit ve funkci prezidenta
- provést **ratihabici** prezidentských dekretů (provedeno en bloc) a
- připravit volby do ÚNS

Volby v roce 1946

- všeobecné, rovné a přímé s tajným hlasováním
 - vítězi komunisté
 - na Slovensku Demokratická strana
- Budovatelský program
 - nová ústava
 - součástí dvouletý hospodářský plán

Slovensko v Československu

- nař. SNR č. 30/1945 Zb. n. SNR o zákonodárné moci na Slovensku
 - pražské dohody = vymezení kompetencí
 - třetí dohoda = podstatné omezení kompetencí a samostatnosti
- = zpočátku fakticky (asymetrický) federativní stát, pak unitarizace

Kubešův návrh ústavy

- prezident
- odborná úřednická složka národních výborů
- ignorování slovenské otázky
- spolkový stát složený ze tří zemí
- znárodnění ano, ale nemělo dále pokračovat
- majetková svoboda (stejná ochrana všem typům vlastnictví)
- Ústavní soud

Ústava z roku 1948

- Ústavní zákon č. 150/1948 Sb.:
 - úvodní preambule
 - 12 základních článků
 - deset kapitol (= 178 paragrafů)

Preambule

- ČSR je lidovědemokratickou republikou
- v jednotném státě Čechů a Slováků je lid jediným zdrojem moci
- bude odstraněno vykořisťování člověka člověkem
- cíl: vybudování socialismu

Základní články

= charakteristika hlavních institucí politického a hospodářského zřízení

= úvodní ustanovení k jednotlivým kapitolám:

- o třídní podstatě ČSR
- o její státní formě
- o unitaritě státu a o řešení vztahů Čechů a Slováků
- o svrchovanosti lidu
- o rovnosti práv a povinností občanů
- o základním poslání hospodářské soustavy
(= at' slouží lidu)

Podrobná ustanovení ústavy

1. základní práva a povinnosti občanů
2. - 4. jednokomorové NS, prezident, vláda
5. slovenské národní orgány
6. národní výbory (krajské zřízení)
7. soudy (zlidovění soudnictví)
8. hospodářské zřízení a vlastnické vztahy
9. všeobecná ustanovení o státním občanství, státním území a státních symbolech
10. závěrečná a přechodná ustanovení

Nejvýznamnější novelizace ústavy

- ú. z. č. 64/1952 Sb. o soudech a prokuratuře
- ú. z. č. 12/1954 Sb. o národních výborech
- ú. z. č. 33/1956 Sb. o slovenských národních orgánech

Ústava z roku 1960

- „socialistická“ – (ČSSR)
- vedoucí úloha KSČ
- systém nejvyšších orgánů nezměněn
- SNR = národní orgán státní moci a správy na Slovensku
- právo zákonodárné iniciativy k zákonům NS – prakticky nevyužito

Zákonodárna činnost SNR 1960 – 1968

Rok	1960	1961	1962	1963	1964
z. SNR	2	4	-	3	5

Rok	1965	1966	1967	1968	celkem
z. SNR	4	4	5	3 + 4	30 +4

Federalizace Československa

- rehabilitace „buržoazních nacionalistů“
- SNR v prohlášení z 15. března 1968:
condicio sine qua non dalšího úspěšného
rozvíjení demokratizace společnosti
- ú. z. č. 77/1968 Sb.: Česká národní rada

Ústavní zákon č. 143/1968 Sb. o československé federaci

- dvoučlenná federace
- jednotné státní území a státní občanství
- jednotné společenské zřízení
- jednotné hospodářství
- KSČ (KSS = zvláštní organizační složka)
- působnost státních orgánů
 - výlučně federální
 - společná
 - výlučně republiková

Federální ústřední orgány

- dvoukomorové **Federální shromáždění**
 - Sněmovna lidu
 - Sněmovna národů
- prezident republiky
- federální vláda
- federální ministerstva a další ústřední orgány státní správy
- Nejvyšší soud ČSSR a d.

Orgány ČSR a SSR

- Česká (Slovenská) národní rada
- vláda ČSR (SSR)
- jednotlivá ministerstva a další ústřední orgány státní správy
- soudní soustava završená Nejvyšším soudem ČSR (SSR)
- národní výbory podřízené MV ČSR (SSR)

Rozdělení působnosti

- ústavní zákon o československé federaci
 - výlučná působnost ČSSR a společná působnost ČSSR a republik taxativně
 - všechny ostatní záležitosti ve výlučné působnosti obou republik
- ústavní zákon č. 125/1970 Sb., který měnil a doplňoval ú. z. č. 143/1968 Sb.

Výlučná působnost federace

- zahraniční politika včetně uzavírání mezinárodních smluv
- zastupování ČSSR v mezinárodních vztazích
- rozhodování o otázkách války a míru
- národní obrana
- federální státní rezervy
- federální zákonodárství a správa v rozsahu působnosti federace
- kontrola činnosti federálních orgánů
- ochrana federální ústavnosti

Společná působnost

- federální orgány zde působily jen v taxativně uvedených věcech
 - plánování, finance, cenové věci
 - zahraniční hospodářské vztahy
 - průmysl, zemědělství a výživa
 - doprava, pošty a telekomunikace
 - rozvoj vědy a techniky
 - práce, mzdy a sociální politika a d.
- podstatně rozšířena v roce 1970